

El neuropsicòleg Thomas Elbert explica com les milícies terroristes converteixen infants en màquines de matar i per què és gairebé impossible guarir les ferides mentals.

Elbert, de 65 anys, duu a terme una investigació que sovint pot ser molt dura. Juntament amb el seu equip de la Universitat de Constança, els últims anys ha entrevistat més de 1.500 nens que havien estat soldats a l'Àfrica, l'Àsia i l'Amèrica del Sud per desenvolupar estratègies perquè superin els traumes. Les Nacions Unides calculen que actualment prop de 250.000 nens i joves en més d'una dotzena de països són utilitzats per a la guerra. Segons els Principis de París, es considera que un nen soldat és "tota persona que forma part de forces armades nacionals o de grups armats i que encara no ha complert els 18 anys".

—**Senyor Elbert, encara se sorprèn quan veu vídeos a internet en què un nen de 8 anys d'Alep porta orgullós un kalàixnikov o en què un nen de 10 anys que forma part de l'Estat Islàmic executa dos suposats espies?**

—No. Aquesta mena d'imatges em produeixen una sensació més abstracta que si tinc davant meu, en persona, un jove que m'explica les seves històries personals. Una vegada un noi del nord d'Uganda em va descriure com uns rebels l'havien obligat a matar la seva germana a cops. Ell no tenia prou força, i ella no va morir-se de seguida, per tant, aquells homes la van rematar davant seu. Una noia de la mateixa zona ens va explicar com va haver de matar la seva millor amiga. El 10% dels nens soldats que entrevistem de l'est d'Àfrica asseguren haver menjat carn humana. Aquestes experiències

“Les ganes de matar persisteixen”

em commouen més que un vídeo d'internet.

—**Tot això sembla un malson.**

—Evidentment que és xocant. Però quan, després, analitzo les històries des de la perspectiva del psicòleg, no és tan dur. El fet és que la persona rep

uns valors morals per mitjà d'una socialització correcta i de l'educació. La biologia és amoral.

—**Com és que els grups terroristes recorren tan sovint a infants?**

—Els nens són fàcils de segrestar, és senzill reclutar-los i ensenyar-los.

Els adolescents tenen una curiositat natural per la guerra i la lluita. I cal dir també que les armes són molt més lleugeres que temps enrere. L'MP5, la metralladora més popular segons el fabricant Heckler & Koch, ara pesa tres quilos. Fins i tot un nen la pot

portar. A qualsevol nena petita li poden lligar explosius a la cintura per matar moltes persones. La setmana passada, per exemple, una nena de 8 anys, pel que es veu, es va fer volar pels aires en un mercat del nord-est de Nigèria. En aquella regió, Boko Haram fa temps que fa servir repetidament nens en atemptats suïcides.

—Això és una especialitat dels islamistes?

—No únicament. Per exemple, vam entrevistar membres dels Tigres Negres de Sri Lanka, i estaven atemorits pels atemptats suïcides del seu bàndol. A la guerra civil no hi tenia res a veure la gihad, sinó que era un conflicte entre singalesos i tàmls, és a dir, a grans trets entre budistes i hindús. Fer de kamikaze era una especialitat asiàtica.

—Però per què s'immolaven els joves que, a diferència dels islamistes, ni tan sols creien en la desgavellada promesa que els espera el paradís?

—Els joves que fan una cosa així normalment són summament impulsius, els agrada excessivament el risc i tenen tendència al suïcidi. Alguns reben pallisses regularment, són violats o maltractats. En el cas dels Tigres Negres també hi havia un bon nombre de noies. D'aquelles amb qui vaig poder parlar, totes eren víctimes d'abusos sexuals. Creien que el seu únic valor consistia a fer mal a l'enemic amb la pròpia mort.

—A quina edat se solen reclutar els infants per combatre?

—Entre els 8 i els 17 anys. Si són més grans, costa més modelar-los. La propensió a la violència es desenvolupa amb més facilitat entre els 14 i els 17 anys. Si un nen ja ha estat maltractat abans de la pubertat, el risc de trastorns posttraumàtics, de comportaments addictius i de depressions és extremadament elevat. Pot ser que els nens, quan tornen a experimentar por i terror, no puguin contextualitzar aquesta experiència.

—Què vol dir exactament?

—Que ja no són capaços de reconèixer clarament quan i on hi ha un perill de veritat. Han viscut tanta crueltat que ja no se senten segurs en cap moment de la seva vida. Un detall aparentment inofensiu —una olor, un soroll— desperta el record d'una vivència terrible i perden els nervis. Hi ha

una part del cervell, l'hipocamp, que és el responsable de l'orientació espacial i temporal, i que també permet la contextualització de la por. En infants traumatitzats l'hipocamp està alterat, es torna més petit. Algunes connexions de fibres no funcionen.

—Hi ha alguna possibilitat de revertir-ho?

—Jo diria que no. Quan un nen ha quedat traumatitzat serà vulnerable tota la vida. Parlem de vulnerabilitat. Així està establert en l'estructura del cervell. Alguns experts hi veuen una adaptació a un entorn perillós, una estratègia de supervivència. Jo no crec que aquesta idea sigui correcta. La persona xoca més aviat amb els seus límits, i es crea un punt de fractura al cervell. No estem fets per a aquesta mena d'experiències brutals durant la infantesa.

—Com es pot ajudar aquests infants, doncs? No fa gaire la Unicef informava que al Sudan del sud es posarien en llibertat tres mil soldats menors d'edat.

—Hi ha ofertes per a la superació dels traumes. Els nens aprenen a espavilar-se en situacions de pau, encara que pateixin *flashbacks* continuament. Reintroduint-los en les famílies, que reben el suport de treballadors socials, no n'hi ha prou, però. Els infants necessiten una molt bona psicoteràpia, cosa que a les zones afectades a penes es pot trobar.

—Com se les arreglen les famílies després de la tornada dels infants?

—A Uganda vaig assabentar-me que l'exèrcit capturava combatents menors d'edat i els portava als centres locals de rehabilitació. Allà els pares els recollien. Els familiars suportaven la situació una o dues setmanes; després havien de retornar els seus fills amb llàgrimes als ulls. Tot el poble els tenia por. Aquests infants han rebut formació en la lluita cos a cos. Home contra home. Si un jove ha format part durant un temps d'un grup terrorista, vol dir que ell també ha matat. Ha vist com altres morien. De tornada al seu poble natal, qualsevol situació acalorada pot fer que se senti transportat al combat cos a cos i que fereixi altres homes o fins i tot que mati algú. Alguns pobles intenten purificar l'ànima dels infants amb rituals culturals, intenten allibe-

“Hi ha un nombre massa alt de joves que volen ser reclutats. Molts dels nens soldat lluiten per a grups totalment diferents, i surten una vegada i

“La primera vegada els costa matar algú. Es maregen. Però la segona vegada pensen ‘què hi farem, és una ordre’”

rar-los de la culpa. Però òbviament, és absurd parlar de culpa en aquest context.

—Vostè ha dit que sobretot els infants pateixen traumes que persisteixen abans de la pubertat. Com s’explica el cas dels que són més grans, que ja tenen 16 o 17 anys?

—Si algú experimenta vivències dures just després de la infantesa, fins i tot tortura reiterada, no podem reconèixer canvis estructurals a l’hipocamp i en d’altres parts del cervell que no siguin guaribles. De tota manera, els centres que regulen les emocions dels combatents funcionen diferent. Per què això és així? Per saber-ho ens falten dades empíriques. Quan els joves han trobat plaer en el deliri homicida, s’hi tornen addictes.

—Costa d’imaginar una cosa així...

—Li agrada la botifarra de sang?

—No gaire.

—Tant se val. Però hi ha gent que hi té molta devoció. Per què? Perquè la sang és un suc especial. Segons el context, el podem considerar molt positivament. Els productes carnis poden presentar un aspecte molt fresc si fan olor de sang. Però en les ferides ho percebem com una cosa desagradable. Per a alguns soldats la sensació no és aquesta: ells associen aspectes positius en persones ferides.

—I com s’arriba en aquest punt?

—La primera vegada també els costa matar algú, als novells de l’Estat Islàmic o de Boko Haram. Es maregen. Però la segona vegada pensen “què hi farem, una ordre és una ordre”. I

poden tornar a dormir plàcidament. La tercera vegada fins i tot ho troben divertit. És comparable a allò que els corredors anomenen *runner’s high*, l’èxtasi després d’un esforç prolongat. No es pot entendre si un no ha corregut vint quilòmetres seguits. El cos allibera endorfines. Aquesta és l’exaltació que tenen els joves de les guerrilles. I els marca probablement per tota la vida.

—I es poden controlar, aquesta mena de trastorns psíquics?

—És difícil. En el tractament dels traumes, com a mínim sabem com podem ajudar. En el que els experts anomenen “agressió apetitosa”, és a dir, tenir ganes de violència, la qüestió no és tan senzilla. Les ganes potencials de matar persisteixen. Aquest és un dels motius pels quals aquestes regions en conflicte costen tant de pacificar. Hi ha un nombre massa alt de joves que volen ser reclutats. Molts dels nens soldat lluiten per a grups totalment diferents, i surten una vegada i una altra de centres de rehabilitació. De vegades, per exemple, quan van curts de diners els

una altra dels centres de rehabilitació”, explica el neuropsicòleg Thomas Elbert.

comandants dels grups de guerrilla de l'Àfrica donen els nens voluntàriament als anomenats programes de desmobilització. Enterren les armes dels nens en bosses de plàstic a la selva i els diuen: “Espera’t fins que et puguem venir a buscar altre cop”.

—**I què me’n diu, dels programes que han de servir per a la resocialització?**

—Malauradament, molts d’aquests projectes estan mal plantejats de dalt a baix. No aconsegueixen donar un futur als infants. No es pot imaginar la ràbia que em fa veure antics nens soldat que han rebut formació com a electricistes, en països sense corrent elèctric. Això són idees occidentals...

—**No hi ha res que pugui ajudar a millorar la situació?**

—Les solucions militars no aporten res. Només hi contribueix invertir massivament en la formació dels joves, sobretot de les noies i les dones. No hi ha cap mare que vulgui que els seus fills vagin a la guerra. I com més bona és la formació de les dones, més influència tenen i més bé eduquen els fills.

“Els experts en diuen ‘agressió apetitosa’, tenir ganes de violència. Les ganes potencials de matar persisteixen”

Per què es pensa que Boko Haram o els talibans tenen les escoles en el punt de mira? Boko Haram vol dir ‘l’educació occidental és pecat’. Els terroristes han entès instintivament que el perill més gran els arriba de les escoles. Per això reprimeixen les dones, segresten nenes i les converteixen en esclaves sexuals. Aquesta és la funció que els toca fer normalment a les nenes soldat. Han de portar la casa dels combatents i les fan servir com a espies, o per a atacs suïcides.

—**A l’Afganistan la comunitat internacional va intentar reforçar les opcions formatives de les nenes i es van construir moltes escoles.**

—Ah sí, és veritat. Però allò no tenia cap prioritat, hi van anar a parar molts menys diners. I això m’empipa. També

hi vaig fer entrevistes, a l’Afganistan. Com s’imposa la disciplina en una classe de 600 nens? Vam veure com un mestre estirava els cabells a un nen tan fort que li va arrencar un tros de cuir cabellut. El que es fa a l’Afganistan té poc a veure amb l’educació. I quan els nens surten de classe han de treballar, van a teixir catifes. Com es fa perquè un nen treballi durant hores després de l’escola?

—**Digui’ns-ho vostè...**

—Doncs amb violència, evidentment. A mi, personalment, ja no em farà il·lusió mai més una catifa teixida.

—**Senyor Elbert, moltes gràcies per l’entrevista.**

Katrin Elger
© *Der Spiegel*

Traducció d’Arнау Figueras